

ŞERMİN YAŞAR'IN ÇOCUK KİTAPLARINDA BİR ANLATIM TARZI OLARAK MİZAH

Ahmet İhsan KAYA*
Ezgi ŞİMŞEK**

Öz: Bir zekâ ürünü olan, farklı işlenleriyle birey ve toplumu etkileyen mizah, sanatın önemli anlatım tarzlarından biri olarak yerini alır. Bu tarz okuru gülmüsetmesi, düşündürmesi ve farklı bakış açıları kazandırması nedeniyle daha çok çocuk edebiyatıyla özdeşleştirilir. Okuyucu ile yaşam arasında güçlü bir bağ kurmak zorunda olan çocuk edebiyatı yazarı, her şeyden önce okurun dikkatini çekmeli, onu etkilemeli ve ona eğlenceli bir dünya sunmalıdır. Bunu sağlamak için de çocuk edebiyatı yazarlarının çoğu zaman mizahî anlatım tarzına başvurduğu görülür. Eserlerinde mizahî anlatımlara yer veren çocuk edebiyatı yazarlarından biri de Şermin Yaşar'dır. Yaşar'ın çocuk okurlar için yazdığı *Dedemin Bakakalı*, *Dedemin Bakakalı Çırak*, *Abartma Tozu* ve *Cingo* kitapları olumlu-olumsuz mizah tarzları bakımından değerlendirilmiştir. Yazarın katılımcı ve saldırgan mizah tarzına daha fazla yer verdiği sonucuna varılan çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) inceleme yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Mizah, Şermin Yaşar

Humor As A Narrative Style İn Şermin Yaşar's Children's Books

Abstract: Humour being the product of intelligent, affecting the person and community with its functions is one important genre of the art's expression. This genre is identical with children's literature on account of making the reader smile, think about it and bring the different point of view. The author of children's literature, that has to connect between real life and reader, should point out him first, affect him and provide an entertaining world. As achieving this, it is seen many children's author usually use the containing the homourous elements. Şermin Yaşar is the one of the writer using humorous expression in her work. The books, *Dedemin Bakakalı*, *Dedemin Bakakalı Çırak*, *Abartma Tozu* ve *Cingo* that is written by Yaşar for children's reader is evaluated the aspect of using the negative and positive humor. In the study, it was concluded that the author included more participative and aggressive humor style, document analysis method being one of the qualitative research methods is used.

Keywords: Children's Literature, Humour, Şermin Yaşar

Giriş

Düşünen bir varlık olan insanoğlu, fikirleriyle kendisine yeni bir dünya yaratır. Duygu ve hayalleriyle süslediği bu dünyayı düşsel, öğretici, destansı ve mizah gibi anlatım tarzlarıyla da aktarmaya çalışır. Güldürü, nükte, şaka, latife gibi kelimelerle izah edilen mizah, Batı dillerinde *humour*, Türkçe de ise gülmece olarak ifade edilir. Sorunları ötelemesi nedeniyle, daha çok ilgi çekici olduğu söylenebilen mizah, akıllara ilk gülmeyi getirirse de bununla sınırlı olmadığı bilinmektedir. Zira mizah,

* Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi. Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gaziantep/ TÜRKİYE. E-posta: ikaya@gantep.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-5031-8226

** MEB'de Türkçe Öğretmeni ve Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gaziantep/ TÜRKİYE. E-posta: nabioğlu.ezgi@gmail.com ORCID ID: 0000-0001-9548-5474

gülümsetirken düşündürürken sorgulatan ve farklı bakış açıları kazandıran bir özelliğe sahiptir. Gerçeklere uzak olmadığı gibi gerçekliğin sınırlarına da tutsak olmayan “mizah; bireysel ve toplumsal pek çok konuyu kendine özgü yaklaşımlarla değerlendirir. Güldürürken düşündürme ilkesiyle eleştirel bir bakış ortaya koyar ve gündelik dilden edebî dile değin birçok bağlamda kendine yer bulur” (Alay, 2019: 22).

Bazen yergi, bazen eğlenme aracı olarak kullanılan mizah, insanlar arasında zihinsel, duygusal ve sosyal anlamda bir bağ kurar. Bu anlatım tarzı, zamanında ve yerinde yapıcı olarak kullanılırsa yaşama renk katar “adeta hayatın oksijeni olarak görülebilir” (Yılmaz, 2011: 31). Çoğunlukla olumlu anlamların yüklendiği bu kavram, bazen de üstünlük ve kin duygusuna kapılan bireylerin alaycı ve saldırgan duygularının aktarımına da aracı olur. Bu nedenle araştırmacılar mizahı kendi arasında olumlu ve olumsuz mizah diye ikiye ayırır. Çok boyutlu mizah duygusu modelini geliştiren Martin ve arkadaşları bu tarzı dört başlık altında inceler. Bunlardan ikisi sağlıklı ve uyumlu (katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah) diğer ikisi ise sağlıklı ve potansiyel olarak zararlı (kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah) olarak kabul edilir. (Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray ve Weir, 2003, aktaran Yerlikaya, 2009).

Olumlu mizah: Herkes tarafından kabul gören bu tarzda birey ve kültürler küçük düşürülüp ötekileştirilmez. Kırıcı bir dile yer verilmediğinden duygular incinmez, kimse kendini rahatsız ve dışlanmış hissetmez. Olumlu tarzın ilki olan **katılımcı mizahta** diğer insanları eğlendirmek, ilişkileri geliştirmek ve kişiler arası gerilimleri azaltmak amacıyla komik şeyler söylemeye, espriler yapmaya, fıkralar anlatmaya ve diğer insanlarla spontan bir biçimde şakalaşmaya yönelik eğilim söz konusudur (Yerlikaya, 2009: 4). Dışa dönük olan bu mizah tarzının merkezinde samimiyetin olduğu söylenebilir. Bu anlayışa sahip bireyler hem toplum hem de kendi öz benliğiyle barışık olur. Diğer olumlu tarz olan, **kendini geliştirici** mizahın, merkezinde ise kişinin kendisi bulunur. “Mizahın birey tarafından kişisel olarak algılanması yeterlidir ve bu algının ya da gülme eyleminin başkalarıyla paylaşılması gerekli değildir” (Yerlikaya, 2009: 31). İçe dönük olması nedeniyle psikolojik bir yapı arz eden kendini geliştirici mizahın özünde bireyin sorunlarla başa çıkma isteği bulunur. Nitekim Freud (1856-1939) da mizahı, olumsuz duygularından kaçınmak için sağlıklı savunma mekanizmalarından biri olarak tanımlar (Akdur ve Batıgün Durak, 2017:2).

Olumsuz mizah: Bu tarzda ise olumlu mizahın tam tersi görülür. Olumsuz mizahın ilki olan **saldırgan mizah** kırgınlık, asabiyeti ve üstünlük duygusunu çağırıştırır. Genellikle muhatabı incitilmek ve muhataptan öç alınmak için kullanılır. Olumsuz mizahta ayrıca “alay, sataşma, karşısındakini küçük düşürme, cinsel ya da ırkçı içerikli bir tarzla insanları eleştirmek ya da onları baskı altında tutmak” gibi unsurlar da bulunur (Kazarian ve Martin, 2004, aktaran Yılmaz, 2011). Saldırgan mizahın “dalga geçme tehdidi ile diğerlerinin davranışını kendi amacına uygun biçimde yönetmek için” de kullanıldığı olur (Janes ve Olson, 2000, aktaran Yerlikaya, 2009).

Olumsuz mizahın ikincisi olan **kendini yıkıcı mizahta** içe dönük bir yapı söz konusudur. Bireyin kendi duygularının kenara itildiği bu tarzda kişinin başkalarını eğlendirmesi söz konusudur. Kişide “kabul görmek ya da gerçek duygularını gizlemek için mizahı kullanmak ve kendisini mizahi bir yolla aşağılamak, yermek veya küçük düşürme eğilimi” görülür (Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray ve Weir, 2003, aktaran Yerlikaya, 2009). Sevilmenin veya onaylanmanın bir yolu olarak algılanan bu mizah tarzında kişi, aslında üzgünken kendi gerçek duygularını inkâr edip mutluymuş gibi davranmaya çalışır.

“ Yüksek düzeyde bu tarza sahip olan bireyler oldukça esprili ya da eğlendirici görünseler de mizahı kullanışlarının altında; bir kaçış, duygusal bir ihtiyaç ya da düşük benlik algısı bileşenleri bulunduğu söylenebilir. Bu mizahın üzüntü, kaygı gibi olumsuz duygularla pozitif yönde; ilişki doyumu, psikolojik iyilik durumu ve benlik saygısı ile negatif yönde ilişkili olması beklenmektedir” (Yerlikaya, 2009: 33).

Yaşamın merkezinde her zaman kendisine yer bulan mizahın toplumsal, bireysel birçok işlevinin olduğu söylenebilir. Her şeyden evvel ait olduğu milletin kültürel dinamikleriyle toplumun bir aynası gibidir. Kişiler arası iletişimde etkili bir araç ve ılımlı bir ortam yaratma işlevini üstlenen mizah, önyargılardan sıyrılıp hoşgörülü ve uyumlu birer kişilik kazandırmaya yardımcı olur. Bireyler mizah aracılığıyla dili iyi kullanıp esnek düşünme yeteneğini geliştirebilir. Bu yolla hazır cevap olabilmek potansiyelini yakalayabilir. Mizah aracılığıyla durumlara farklı açılardan bakmayı öğrenen bireyin yaratıcılığı da gelişir. Bunların yanında “kusurlarını görmesi, derslere olan aşırı kaygıyı azaltması, stresle başa çıkabilmesi” gibi işlevleri nedeniyle eğitimle de yakından ilişkilendirilebilir (Aydın, 2006b: 126).

Etkili bir anlatım yöntemi olarak kabul edilen bu tarzda kişilere direkt bilgi ve öğütler vermek söz konusu değildir. Aksine örnek modellerden, çatışmalardan, kelimelere yedirilmiş sezdirme yöntemlerinden izler bulunur. Muzaffer İzgü, en uygun anlatım tarzlarından birinin mizah olduğunu Nasrettin hoca fıkraları üzerinde şöyle dile getirir:

“ Hoca da gülme olayını bir araç olarak kullanır. Hoca'nın amacı insanları düşündürmektir ve onlara bir mesaj iletmektir. Siz istediğiniz denli çocuğa ‘Bak çocuğum, ne olursa olsun, mutlaka işi bir bilene, uzmanına yaptır.’ deyin çocuk bunu unutturur. Ama Hoca'nın ağaçtan düşme fikrini unutmaz. Ağaçtan düşen Hoca'nın kişilerce önerilen ‘Yüzükoyun yatırın, sırt üstü yatırın, ağaca dayayın, altına tahta koyun, silkeleyin.’ önerilerine karşın Hoca'nın ‘Ne olur bana ağaçtan düşen birisini bulun, getirin.’ sözlerini çocuk duyar duymaz kahkahayı basar, öğreneceğini de öğrenmiş olur” (İzgü, 2006, s. 881).

İş oyun ve eğlence olan çocuklar, yaşamlarının ilk dönemlerinden itibaren mizah duygusuyla iç içedir. Bu yönüyle bireyler gelişim süreçleri boyunca sağlıklı/olumlu mizah tarzlarıyla karşılaşmalı “mizah duygusunun gelişebilmesi için onlara fırsat verilmelidir. Bu çerçevede çocukların çeşitli mizahi metinleri okumasına ve sosyal etkinliklere katılmasına olanak tanınmalıdır” (Aydın, 2006a: 208). Bunun için başta ebeveyn ve eğitimciler olmak üzere kitle iletişim araçları ve çocuk edebiyatı ürünlerine önemli görevler düşmektedir. Müzik ve sinema gibi sanat dallarına kaynaklık eden edebiyat, çocukların duygularına hitap ettiği için çok önemlidir. Eğlenerek öğrenme aracı olarak görülen çocuk edebiyatı “çocuğun kendi duygu dünyasının farkına varması, duyguları arasındaki dengeleri kurarak olgunlaşması için vazgeçilmez” bir kaynaktır (Aytaş ve Yalçın, 2017: 20).

Çocuklarla özdeşleşen bu anlatım tarzına Türk kültüründe fazlaca yer verilmiş olması onu biraz daha önemli ve güçlü kılar. Başta Nasrettin Hoca fıkraları, halk tiyatroları ve Keloğlan masalları olmak üzere; mizahî unsurların yer aldığı öykü, şiir ve roman gibi türlerin edebiyatın çocuklara yönelik işlevinde etkili olduğu söylenebilir. Söz konusu çocuk edebiyatı olduğunda edebi metinler ve anlatım tarzları çocuğa görelilik ilkesi süzgecinden geçirilmelidir. Bu yönüyle yazarların anlatım tarzlarından hangilerine ve nasıl yer verdikleri araştırma ve merak konusu olmuştur. Türk

öykücülüğü ve çocuk edebiyatı alanında mizahî üslubuyla tanınan Şermin Yaşar'ın çocuklara yönelik eserlerinde mizah tarzının kullanımını araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır.

1. Alan Yazında Mizah İle İlgili Çalışmalar

Mizahın sanat dallarında bir tür veya anlatım tarzı olarak değerlendirilmesi ve disiplinler arası boyutunun bulunması nedeniyle bu kavram farklı alanlarda çok sayıda çalışmalara konu olmuştur. Mizah, çocuk edebiyatında da araştırmalara konu olmuş ancak alanla ilgili yapılan çalışmaların oldukça az olduğu görülmüştür. Bu çalışmalardan bazıları (Aydın, 2006b; Akkaya, 2011; Oruç, 2010) eğitim ve öğretimde mizah uygulamalarıyla başarının olumlu yönde arttığı sonucuna varmışlardır. Türkçe dersine giren öğrencilerle ilgili deney grup çalışma yöntemiyle yapılan diğer bir çalışmada (Savaş, 2009) yapılandırmacı yaklaşıma dayalı mizah uygulamaları ile Türkçe dersi gören deney grubunun, bu yaklaşıma dayalı karma yöntemlerin uygulandığı kontrol grubundan akademik başarısı daha yüksek çıktığı sonucuna varılmıştır. Çocuklara yönelik kitaplardaki mizah öğelerine ilişkin yapılan çalışmalarda ise (Eroğlu, 2008; Hamzadayı ve Çetinkaya, 2013; Dereli, 2017; İzgü, 2006; Kılıç, 2019; Aydın 2006a; İnce Samur ve Arıkan, 2018; Akıncı, 2015; Dirican, Bekir, Bayraktar, 2020) mizahî anlatımın sağlanmasında farklı edebi türlerden, edebi sanatlardan, söz oyunlarından, çatışmalardan faydalandığına dikkat çekilmiş; anlatımlarda didaktik değil de güldürürken eğitmenin amaçlanması üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu anlatım tarzıyla bireylerin bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimlerinin olumlu yönde etkilendiği belirtilmiştir. Gülin Ögüt Eker'in *İnsan Kültür Mizah: İnsanlık Tarihinde Mizahın Serüveni* (2014) adlı eseri, kültürel doku içinde mizah unsurlarına bilimsel ve kuramsal bir perspektifle yaklaşan önemli çalışmaların başında gelmektedir.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, kapsamına veri toplama aracına, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli ve Kapsamı

Bu çalışmada, eserlerinde mizahi anlatıma sıklıkla yer veren Şermin Yaşar'ın Dedemin Bakkalı, Dedemin Bakkalı Çıracak, Abartma Tozu, Cingo kitapları nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ilkelerine göre incelenmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Turgut, 2014: 239).

2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Yapılan çalışma, eser taraması olduğu için doküman incelemesi tekniği ile veri toplanmıştır. Şermin Yaşar'ın çocuklara yönelik yazmış olduğu Dedemin Bakkalı, Dedemin Bakkalı Çıracak, Abartma Tozu ve Cingo adlı kitaplarındaki mizahi öğeler iki ayrı araştırmacı tarafından belirlenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Yazılı materyallerin analizi yapılırken genel olarak sırasıyla şu aşamalar takip edilir: İçerik analizinin yapılma amacını belirleme, kavramların tanımlanması, analiz birimlerinin belirlenmesi, analiz edilecek verilerin yerlerinin belirlenmesi, veriler ile amaçlar arasındaki ilişkiyi açıklama, örneklem planını geliştirme ve kodlama kategorilerini belirleme (Cansız, 2019: 128). Bu aşamalar takip edilerek olumlu mizah -katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah- ;olumsuz mizah -saldırgan ve kendini

yıkıcı mizah- olmak üzere dört mizah tarzına göre kodlama kategorileri belirlenmiştir. Bahsi geçen kitaplardaki mizahi öğeler iki ayrı araştırmacı tarafından kodlara göre sınıflandırılmıştır. Ardından araştırmacıların kodlandırmaları karşılaştırılarak kodlamaların aynı olduğu görülmüştür. Son olarak yapılan bu sınıflandırma uzman görüşüne sunulmuş ve uzmandan alınan dönütlere göre düzenlenmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Olumlu Mizah Tarzı Örnekleri

Herkes tarafından kabul gören olumlu mizah tarzlarında insana saygı göz ardı edilmez. Katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah olarak ikiye ayrılan bu tarzda olumsuz duygulara ve öteleyen üsluba yer verilmez. Eserlerinde mizahi tarzlara sıkça yer veren Şermin Yaşar'ın çalışmaya konu olan çocuk kitaplarındaki mizah tarzı örnekleri aşağıdaki gibidir.

3.1.1. Katılımcı Mizah Tarzına Örnekler

İnsanları eğlendirmek, ilişkileri geliştirmek gibi birçok işlevi olan bu tarzda, iletilerin etkisini kuvvetlendirmek ve daha sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturmak adına esprilere ve komik sözlere yer verilir. Bu tarzda olay akışlarında toplumla ve kendisiyle barışık olan kişilerin yer aldığı sahnelerle karşılaşılır. Katılımcı mizah anlayışına sahip bireylerin toplumsal ilişkilerinin olumlu olduğu ve öz saygılarının yüksek olduğu söylenebilir. Bu tarzın çocuklarla buluşturulması önem arz etmektedir.

Çocukluk yıllarında dedesinin bakkal dükkânında çırak olarak çalışan yazar, Dedemin Bakkalı adlı kitabında çocukluk yıllarındaki anılarına ve mizahi üslupla çocuklar ile yetişkinler arasındaki çatışmalara yer verir. Kitabın asıl kişisi küçük Şermin, bakkalda daha fazla satış yapmak için yenilikçi fikirler ileri sürer. Ancak dedesi onu anlayamaz, yaptıklarını yaramazlık olarak değerlendirir ve bazen de kızar. Küçük bir köy bakkalını büyütme hayalleri kuran Şermin'in hayali şöyle aktarılır: “Senin bildiğin o büyük ve içinde market arabasıyla dolaşabildiğin marketlere hiç benzemeyen, tek bir odadan oluşan, küçücük bir köy bakkalı. Hayallerimde burayı büyütme var. İşler planladığım gibi giderse, birkaç yıla varmaz, üst katına bir kat daha çıkar, mekânı genişletirim.” (D B: 18).

Kendisi için en uygun mesleğin bakkallık olduğuna inanan Şermin, dedesinden sonra bu bakkalı kendisinin işleteceğini düşünür. Daha çok kazanmak için ürün çeşitliğini arttırmayı ve mekânı genişletilmeyi hedefler. Çatışmanın öbür ucunda yer alan dedeye göre bunlara gerek yoktur. Zira burası bir köydür ve ihtiyaç duyulan salça, peynir, sebze, meyve gibi birçok şeyi zaten insanlar kendileri üretmektedir. Öten yandan Şermin, sadece köy halkına değil, kırk yılın başında yanlışlıkla yolu köye düşen turistlere bile satış yapmanın yollarını arar. Yazar, küçük bir köy bakkalı ile dedeyi; market ile Şermin'i özdeşleştirerek çatışmalara zemin hazırlar.

Eskiden kolonya gibi bazı ürünler açıktan da satılmaktaydı. Boş kolonya şişelerine kolonya dolmuş şişesinden kolonya doldurulması şöyle anlatılır: “Bakmaya doyamıyordum. Dedem onu köşeye koymuştu. Büyük, şişman, yanından pompası sarkan, harika bir şeydi. Köşede öyle tek başına durduğu için ‘Müdür’ adını koymuştum ona. Şişede satılan kolonyalar da vardı ama bu daha ucuzdu. Doldurmak çok keyifli geliyordu bana, o yüzden meslek hayatımda ilk kez, kolonya satarken insanları ucuza yönlendiriyordum” (D B:106). Anlatıcı, şişenin özel bir yerde, tek başına durması ve ona itinalı davranılması nedeniyle ona “Müdür” adını verir. Burada kolonya dolmuş şişesinin de müdürler gibi özel olduğu ifade edilmektedir. Bu

adlandırma kişiden ziyade bir nesneye takılmış, kırıcı bir üsluba yer verilmemiş ve kimse rencide edilmemiştir.

Dedemin Bakkalı kitabının devamı niteliğinde olan Dedemin Bakkalı Çırac'ta Şermin müşterilerin gelmediği güne "Herkes Tok" günü adını koyar (D B Ç: 18). Okuyucuyu gülümseten bu tür ifadelerde anlatıcı ne kendisini ne de bir başkasını rencide edici duruma düşürür. Yine bir gün bakkala kulağında kalem olan ilgi çekici biri gelir. Şermin bu adama bir takım sorular sorar: " 'Siz yazar mısınız?' diye sordum. 'Yooo inşaat ustasıyım. Kalemle duvarları işaretliyorum. Bir de kafam çok kaşınıyor, kafamı kaşıyorum.' dedi. O gün anladım ki bir kalem asla sadece bir kalem değildir. Bir sürü işlevi vardır" (D B Ç: 30). Anlatıcı, muhatabını küçük düşüren veya öteleyen bir üslup kullanmadan kalemle yazar; inşaat işçisiyle kalem arasındaki ilişkiyi mizahi bir dille aktarır.

Abartma Tozu kitabında olayların yaşandığı kasabada kabartma tozu üreten bir fabrikada yanlışlıkla abartma tozu üretilir. Glütene alerjisi olan kitabın asıl kişisi hariç tüm kasaba halkı abartma hastalığına yakalanır. Ailesi ve kasaba halkının abartılı yaşamlarından bunalan çocuk yetkililerden yardım alarak sorunu çözer. Halkın aniden değişimi şöyle anlatılır: "Bir sabah uyandık ve bizim kasaba toptan delirdi. Olanlar bir anda oldu. Bir salgın gibi başladı, birinden diğerine, diğerinden öbürüne bulaştı sanki. Annemi, babamı, bütün arkadaşlarımı, tanıdığım herkesi tanıyamaz hale geldim. Bu salgının adını 'Toplu Cozutma' koydum. Sonraları her gün yeni bir isim bulacaktım. Çünkü her gün daha çok cozutular." (A T: 5). Durumu tek başına idare edemeyeceğini anlayan anlatıcı, hükümetin bu tür olaylarla ilgilenen "Pis İşleri" bakanlığındaki yetkilileri arar. Duruma duyarsız kalmayan yetkililer, olayların araştırılması için kasabaya bir müfettiş gönderir. Olay yerine gelen müfettiş kendini şöyle tanıtır: "Ben Pis İşleri Bakanlığı, Öküz Altında Buzağı Arama Genel Müdürlüğü müfettişlerinden Tevfik Kılıkırkyarar. Hapşuuuu..." (A T: 85). Yazar, anlatımını güçlendirmek için yer yer nesnelere, kişilere ve durumlara ilgi çekici, komik isimler verir. Bu örnekte de olduğu gibi ne anlatıcı ne de bir başkası kötü bir durumla karşılaşmamakta, aksine katılımcı mizah tarzıyla okuyucuya eğlenceli bir dünyanın kapıları aralanır.

Cingo kitabında bir kardeş isteyen çocuğun yalnızlığının giderilmesi için eve Cingo adında yavru bir köpek alınır. Cingo'nun eve uyum sürecinde çok sorun yaşanır. Tam uyum sağlanmışken çocuğun kardeşi olacağı anlaşılır ve Cingo evden kaçır. Köpeğe Cingo isminin verilmesi şöyle anlatılır. Ailenin soyadı Gocukoğlu'dur. Anlatıcı kitabın kahramanlarının adlarını değiştirerek soy isimlerine göre şekillendirir. "Biz Gocukoğlu ailesiyiz. Benim adım Can, o yüzden bana Cango derler. Annemin adı Binnur, ona da Bingo diyoruz. Babamın adı Taner, onun da adı Tango. Cin gibi bir yavru köpeğimiz olduğu için ona Cingo adını verdik." (C: 22). Aileye yeni katılan ve cin gibi her şeyi anlayabilen köpeğe de ailenin soyadına uyumlu olarak "Cingo" denilir. Bu adlandırmalarda kişinin öz benliği ve diğer bireylere saygısızlık söz konusu değildir. Bu üslubuyla anlatıma akıcılık katan yazar, zıtlıklar ve benzetmeler gibi kelime oyunları mizahi unsurları yakalayarak anlatımını ilgi çekici kılar.

3. 1. 2. Kendini Geliştirici Mizah Tarzına Örnekler

Kendini geliştirici mizahta kişiler arasından çok bireyin kendisiyle olan ilişki söz konusudur. Kişi olumsuz duygu ve sorunlarından başa çıkmak için bazen mizahi anlatımı tercih eder. Dedemin Bakkalı'nda genç bir kız, sevdiğine ulaşmak için Şermin'den jeton alarak gizlice konuşur. Çırağın gözcülük yapıp bunu sır olarak saklaması şöyle aktarılır: "İyi bir bakkal çırağı olmak istiyorsan dilini tutmak

zorundasın. Ağzını tutmana gerek yok, yiyebildiğin kadar ye. Çeneni tutmak zorunda değilsin, konuşabildiğin kadar konuş. Ama dilini tutmak zorundasın. Çünkü eğer bir bakkalsan her şeyi bilirsin. Kimsenin bilmediği şeyleri...” (D B: 99). Anlatıcı, kişiler arası ilişkilerden ziyade, toplum için önemli bir haslet olan sır tutmayı, kendi şahsında kelime oyunlarına başvurarak mizahi bir anlatımla aktarır.

Dedemin Bakkalı Çırak'ta asıl kişinin kurallardan sıkılığı şöyle dile getirilir:

“Bizim okulun da kesin kuralları var. Kurationsız yer mi olur? Tuvalette bile kurallar var. Tuvalet kâğıdına kocaman bir tabelayla ‘Nasıl bulmak istiyorsan, öyle bırak!’ yazmışlar. Klozete oturunca o yazıyla göz göze geliyorum. Sonra düşünmeye başlıyorum. Acaba tuvaleti nasıl bulmak istiyorum? Mesela içeride bana bırakılmış özel bir hediye bulsam çok mutlu olurum. Ne bileyim, duvarlarını rengârenk bulsam çok şaşırırm. Ya da klozetin içine toprak doldurulmuş ve çiçekler açmış olarak bulsam çok güzel olur. Şimdi böyle mi bırakayım yani tuvaleti?” (D B Ç: 72).

Anlatıcı toplumun benimsediği “Nasıl bulmak istiyorsan, öyle bırak.” anlayışını zihninde farklı yorumlayarak mizahi bir üslupla dile getirir. Bireyin zihninde gerçekleşen bu ifadelerin muhatabı da anlatıcının kendisidir ve bir başkasıyla paylaşılmadığı için kendini geliştirici mizaha örnek oluşturmaktadır.

Abartma Tozu'nda kabartma tozu yerine abartma tozu tüketen kasabalı her durum ve duyguyu abartmaktadır. Öyle ki temizliği abartan bir kadın sokaktaki lambaları bile temizlemeye çalışır. Bir başkası evleneceği kişiyi internette sipariş verir. Kasabasının abartılı hayatına yetişemeyen çocuğun durumu şöyle anlatılır:

“Son zamanlarda olanlar bana kafadan yirmi yaş kattı. Kaç yaşındasın diye sorsan kafadan rahatlıkla otuz derim hatta kırk bile diyebilirim, bazen oluyor ellileri hissediyorum. İnsan on yaşında emekliye ayrılmak ister mi? Ben istiyorum. İçimdeki yaşam enerjisini sünger gibi emdi bu kasaba benim. Büyük olsam bir dakika durmaz çeker giderdim. Tası tarağı topla git bir sahil kasabasına yerleş! Torun torba bile istemiyorum. O kadar bıktım insanlardan. Neyse ki mücadeleci bir ruhum var ve zorluklarla mücadele etmeyi seviyorum. Bu kasabadaki insanları içine düştükleri bu bataklıktan çıkartacak bir süper kahraman lazımsa o kesinlikle bendim” (A T: 7).

Problemlerle bazen mizah yoluyla başa çıkmaya çalışılır. Burada anlatıcı da kendini rahatlatmak için mizaha başvurur. Söz konusu ifadeler başkalarıyla paylaşılmadığı için kendini geliştirici mizaha örnek olur.

Cingo kitabında Cango'nun rehber öğretmeni evcil hayvanların çocuklarda sorumluluk bilincini geliştirdiğini söyler. Bunu duyan Cango içinden şunları geçirir:

“Eveeet, kesinlikle haklıydı. Çok sorumsuz biriydim ve bu meselenin acilen çözülmesi gerekiyordu. Annem bütün gün evde ‘Ne kadar sorumsuz bir çocuksun sen, çantayı ben topluyorum, yatağını ben topluyorum, arkanı ben topluyorum.’ diye söyleniyordu. Evet, evet, acilen sorumluluklarımın farkına varmamı sağlayacak bir evcil hayvan lazımdı bana.” (C: 20). Öğretmen ve annesinin kendisi hakkındaki ifadeleri üzerine Cango, işi şakaya vurarak mizah aracılığıyla kendi öz eleştirisini yapar. Aslında olumsuz bir özellik olan “sorumsuzluk” kavramını çözüm olarak görmekte ve bu durumla eğlenmektedir. Bu mizah tarzında -Cango'da olduğu gibi- birey yaşadığı uyumsuzluklar karşısında olumlu duygulara yönelerek eğlenmek ister.

3.2. Olumsuz Mizah Tarzları

Hoş görüden uzak olan bu tarzda farklı düşünce, duygu ve kültürlere saygı söz konusu değildir. Muhatabının küçük görüldüğü/düşürüldüğü olumsuz mizah tarzlarında

kişi kendini dışlanmış hisseder. Bu mizah anlayışında bireyin kendi öz benliğine ve muhatabı olan kişilere saygı duyması beklenmez. Saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah olarak ikiye ayrılan bu tarzlarla ilgili örnekler aşağıdaki gibidir.

3.2.1. Saldırgan Mizah Tarzına Örnekler

İnsanlar, olumsuz duygularını aktarırken de yer yer mizahi anlatıma yöneldiği olur. Temelinde ötekileştirmenin olduğu bu tarz, genellikle hoş karşılanmayan şakalardan oluşur. Bakkalda her şeyi hatta ilaç bile satmayı düşünen Şermin, ninesinin ilaçlarını gizlice satınca köyün doktoru, insanların hayatını tehlikeye attığı ve daha dikkatli olması gerektiği konusunda uyarır. Bunun üzerine Şermin, aklından şunları geçirir: “Yav ben okumadan doktor olmuşum. Seni sollayıp geçmişim, senin hastalar bana geliyor. Bak Lütfiye’yle Melahat’a! Dimdik ayağa kaldırdım.” (D B: 145). Yazar, okuyuculara kendilerine güvenmeleri gerektiği duygusunu vermek istemiş olabilir. Ancak burada romanın asıl kişisi kendini, doktordan daha üstün görür. Doktoru ve mesleki bilgisini küçümseyerek saldırgan mizah tarzını kullanmış olur.

Dedemin Bakkalı Çırak’ta Şermin, her şeye şaşırın Necmiye’ye insani bir zaafından dolayı “Şaşkın” lakabını takar.

“Şaşkın Necmiye’ye, Şaşkın Necmiye demek istemezdim. Gerçekten insanlara lakaplar takmanın son derece yanlış olduğunu biliyorum. Ama resmen beni kendisi zorluyor! Bir insan her şeye bu kadar mı şaşırır? Böyle bir diyalog mu olur?

Şaşkın Necmiye: Ekmek taze mi?

Ben: Yoo, değil.

Şaşkın Necmiye: Aaaaaa!

Ben: Bu gün ekmek bitti, dünkü ekmeklerden var.

Şaşkın Necmiye: Yaaaa!

Ben: Ekmek yerine pasta veriyoruz.

Şaşkın Necmiye: Aaaaaaa!

O bakkala geldiğinde “a” harfine doyuyordum. O kadar çok ‘aaaaaaa’ diyordu ki bir süre ‘a’ harfini duymak istemiyordum.” (D B Ç: 68).

Bilindiği gibi lakap takmak mizah anlayışının bir yansımasıdır. Ancak “Şaşkın” gibi istenmeyen lakaplar kişiyi mutsuz ettiği için olumsuz mizah arasında yerini alır. Ayrıca “taze ekmek olduğu halde “dünkü ekmek” ve “Ekmek yerine pasta veriyoruz.” gibi ifadelerle de muhatapla alay edilip onun ötekileştirildiği söylenebilir.

Abartma Tozu’nda abartma tozu tüketen anne-baba normalde spora ilgi duymadıkları halde sporu abartarak sabahın erken saatlerinde çocuklarını da spor yapması için uyandırmaya çalışır. Uyanamayan çocuk bu değişim karşısında şaşırır ve onlara şunları söylemeye çalışır: “ ‘Anne senin en sevdiğin şey mantı! Dün akşam üç tabak mantı yedin de yattın. Biriniz yüz yirmi kilo biriniz doksan beş! Nasıl sağlıklı yaşam? Daha sabahın altısııııı! Babama bak yaaa... Sen yorulmayalım diye bacak bacak üstüne atmazsın. Ne oldu size?’ dedim ama hiç duymadılar” (A T: 10). Söz konusu ifadeler çocuğun aklından geçse de anne-babanın fiziksel özellikleriyle alay edip incitici bir dil kullanılması kabul edilemez bir durumdur.

Cingo kitabında ailenin sevimli köpeği Cingo ile yürüyüşe çıkılır. Parkta kemik yiyen bir köpekle karşılaşan Cingo, dayanamayarak kemiği alıp kaçır. Bu sahne Cingo’nun gözünden şöyle aktarılır: “Sonra o dev köpeği gördüm. Yiyeyeceği kadar kemik yemiş zaten. ‘Alayım da önünden daha fazla yemesin, kilolu olmak iyi bir şey

değil.' diye düşündüm. Hem fena mı oldu? Peşimden koştu zayıflamıştır biraz” (C: 61). Cingo, burada hem hak etmediği bir şeyi elde etmiş hem de gösterdiği performansından dolayı kendini üstün bir konumda göstermiştir. Ayrıca yaptığı kötü şeyi güzel göstermek için de diğer köpeğin fiziksel özelliğini öne sürer ve hatta onunla alay ederek ötekileştirme yolunu seçer. Yazar, anlatıma mizah katmak için bir bakıma Cingo'ya saldırgan bir tutum sergiler.

3.2.2. Kendini Yıkıcı Mizah Tarzına Örnekler

Kendini yıkıcı mizah tarzının merkezinde başkalarını eğlendirerek kabul görme ve onaylanma arzusu vardır. Bireyin gerçek duygularını gizlemek adına kendi fiziksel ve ruhsal özellikleriyle dalga geçmesi söz konusudur. Şahsın kendisine yönelik olan bu tarzda birey, kendi duygularını görmezlikten gelir. Araştırmamıza konu olan kitaplarda bu tarza daha az yer verildiği görülür.

Dedemin Bakkalın'da Şermin bakkal işletmesine kuaförlüğü de ekler. Bir gün arkadaşının saçını kesmeye çalışır. Fakat bunu başaramaz, saçı yamuk yumuk olan çocuk ağlamaya başlar. Çocuğun ağlamalarını duymazlıktan gelen Şermin, hiçbir şey olmamış gibi oradan uzaklaşır. “Miray'ın yanından uzaklaştım. Ağlasın o. Ağlar ağlar susar. Gittikçe anneme benziyorum bak, o da ben ağlarken öyle diyordu. Babam yanıma gelmek, susturmak istiyordu ama annem ‘Şımartma şunu, ağlar ağlar susar.’ diyordu” (D B: 190). Çocukluk yıllarında yaşadığı olaylarla bağlantı kuran Şermin, arkadaşını yatıştırıp teselli etmek ve problemi çözmek yerine kaçmayı tercih eder. Çaresiz kimseler, sorunlarıyla başa çıkarken önce soruna sebep olan kimselerden yardım bekler. Aslında Şermin içten içe üzülmede fakat çözümden çok kaçmayı tercih eder. Bu arada geçmişte yaşadığı olaylarla da dalga geçerek kendi aleyhinde komik şeyler söyler.

Dedemin Bakkalı Çırak'ta Şermin bakkala giren kediyi bir türlü çıkaramaz. Bakkala bir köpek sokmayı düşünür fakat sonra vazgeçer. “Bir ara Saddam'dan yardım istemeyi bile düşündüm ama bakkala zaten bir kedi girmişti bir de köpek sokarsam yaşanacakların altından kalkamamaktan korktum. Az da olsa mantıklı düşünebiliyordum.” (D B Ç: 130). Şermin'in genel olarak mantıksız olduğunu ve arada sırada mantıklı düşünebildiğini söylemesi kendisine karşı olumsuz bir tutum takındığını gösterir. Şermin'in başkalarını eğlendirmek adına kendini küçük görmesi olumsuz mizaha örnek gösterilebilir.

Abartma Tozu'nda abartma hastalığına yakalanan Fikriye Yenge, evin dışını yıkamak için bir itfaiye çağırır. İtfaiye aracını gören anlatıcı, neler olduğunu anlamak için yaklaşır. Fikriye Yenge itfaiyecilere çocuğu da yıkamalarını söyleyince çocuk: “‘Tövbeler olsun! Beni mi? Yenge bak biliyorsun, ben hiç sevmem yıkanmayı. Pazardan pazara yıkanıyorum ben. Bugün pazar bile değ...’ demeye kalmadı, iki itfaiyeci tepemden aşağı hortumu tuttu.” (A T: 42). Burada yazar, romanın asıl kişisinin yıkanmayı sevmediğini ve haftada bir yıkandığını belirterek okuyucuyu güldürmeyi amaçlar. Çocuk, kendisi hakkında kurduğu olumsuz sözlerle kendini yıkıcı mizah tarzını kullanmış olur.

Cingo'da Cingo başka bir köpeğe âşık olur, sevdiğine kavuşana kadar yemeden içmeden kesilir. Ailenin babası Tango'nun da başına böyle bir şey gelmiştir. O da eşini görünceye kadar yemeden içmeden kesilmiş, sonrasında fazlaca yemiş ve göbeklenmiştir. Bu durum baba Tango'nun ağzından şöyle aktarılır: “Onu yeniden gördüğümde kalbim yerinden çıkacak gibi olmuştu. Sonra da eve gelip bütün bir gün boyunca yemek yemiştım. Sonra zaten Bingo'yla evlendik ve yemek yemeğe aralıksız

devam ettim. Bu göbeği Bingu’ya borçluydum. Cingo’yu anlıyor, aşkına saygı duyuyordum.” (C: 150). Bu örnekte de kahraman başkalarını güldürmek adına kendi fiziksel özelliğiyle alay etmektedir.

Araştırmamıza konu olan kitaplarda yer alan mizah tarzları rakam olarak aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Mizah Unsurlarının Mizah Tarzlarına Göre Dağılımı

Kitap Adı	Olumlu Mizah Tarzları		Olumsuz Mizah Tarzları	
	Katılımcı Mizah	Kendini Geliştirici Mizah	Saldırgan Mizah	Kendini Yıkıcı Mizah
Dedemin Bakkalı	33	11	28	6
Dedemin Bakkalı Çıracık	11	13	11	2
Abartma Tozu	57	7	38	2
Cingo	85	14	24	1
Toplam	186	45	102	11

Dedemin Bakkalı, Abartma Tozu, Cingo kitaplarında en fazla olumlu mizah tarzından katılımcı mizaha; Dedemin Bakkalı Çıracık kitabında ise en fazla yine olumlu mizah tarzından kendini geliştirici mizaha yer verilmiştir. Dört kitapta da ikinci sırada olumsuz mizah tarzından saldırgan mizah gelmektedir. Tüm kitaplarda en az olumsuz mizah tarzından kendini yıkıcı mizah kullanılmıştır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Önceleri bir ciddiyetsizlik olarak kabul edilen mizah, işlevleri nedeniyle günümüzde sanatın önemli anlatım tarzlarından biri olarak yerini almıştır. Çocuk okurun bilişsel ve duyuşsal gelişimleri üzerindeki işlevleri düşünüldüğünde çocuk ile mizah arasında ciddi bir bağın olduğu söylenebilir. Eserlerinde mizahi anlatıma sıklıkla yer veren Şermin Yaşar’ın çocuklar için yazdığı Dedemin Bakkalı, Dedemin Bakkalı Çıracık, Abartma Tozu ve Cingo gibi kitaplarında da bu anlatım tarzının hemen hepsine yer verdiği görülür. En çok katılımcı mizahı (186) kullanan Yaşar; ikinci sırada saldırgan mizahı (102), üçüncü sırada kendini geliştirici mizahı (45), dördüncü sırada da kendini yıkıcı mizahı (11) kullanmıştır. Yazarın okur kitleyi dikkate alarak kendini geliştirici mizah tarzına (45) daha çok yer vermesi gerektiği söylenebilir. Kitaplarda kendini yıkıcı mizah tarzına (11) az rastlanılmıştır. Kendini tanıma ve özgüven kazanma evresindeki çocuk okurlar için bu tarza hiç yer verilmemesi daha uygun olabilir.

Çocuklar kendini tanıma ve dünyayı keşfetmelerinde yardımcı olan öykü kişileriyle kolayca özdeşim kurar. Özdeşim kurduğu bu kahramanlar aracılığıyla “kendini geliştirici ve katılımcı mizah uyarılarıyla karşılaşan çocuklar bu mizah unsurlarını gündelik yaşamlarına taşıyacak, mizahın sağladığı ayrıcalıklarla yaşam kalitelerini artıracabileceklerdir” (Hamzadayı ve Çetinkaya, 2013: 493). Bu açıdan çocuk kitaplarında olumlu mizah tarzlarına daha sık yer verilmelidir. Çocuklar için yazılan kitaplarda bu anlatım tarzı göz ardı edilmemelidir. Diğer konularda olduğu gibi mizahi üslubu kullanırken de dikkatli olunmalı, öncelik olumlu mizah tarzlarından yana olmalıdır. Şermin Yaşar da daha çok katılımcı mizah tarzına yer verir. Ancak bireyi öteleyen ve inciten dilin kullanıldığı olumsuz mizahı da azımsanamayacak kadar

kullanmıştır. Bunu okuyucuyu sadece güldürmek ve hoş vakit geçirmek için kullandığı söylenebilir. Çünkü olumsuz mizahı kullanırken okur üzerindeki yıkıcı etkileri dikkate almamış; olay akışında sezdirme veya farklı yöntemlerle bu durumları olumlu sonuçlara bağlamamıştır. Bu yönüyle bir daha vurgulamak gerekir ki “Çocuk edebiyatı yazarlarının diğer yazarlara göre daha seçici ve özenli olması gerçeği unutulmamalıdır. Yazar, her şeyden önce çocuk edebiyatının niteliklerine hâkim olmalı; pedagog, psikolog ve eğitim bilimleri uzmanlarından destek almalıdır” (Kaya ve Erkmen 2017: 632). Ayrıca aileler ve eğitimciler genelde çocuk edebiyatı, özel de ise konumuz olan mizah tarzları gibi diğer konular hakkında da bilinçlendirilmelidir. Farklı üsluplarda yazılan çocuk edebiyatı eserleri çocuklarla buluşturulurken seçici olunmalıdır.

Dedemin Bakkalı ve Dedemin Bakkalı Çırac kitaplarında çocukluk anılarını anlatan yazar, otobiyografik roman tarzını dener. Bu tarz üzerinde de çalışmalar yapılabilir. Ayrıca dede ve çocuk üzerinden yetişkinlerle çocukların bakış açıları karşılaştırılmış, çocukların dünyasına giremeyen yetişkinlere eleştirel göndermelerde bulunulmuştur. Bahsi geçen eserler yetişkinle tarafından da göz ardı edilmemelidir.

Mizah, genellikle çatışma ve merak unsurunun arttığı yerlerde kullanılır. Şermin Yaşar da bu tarzı hem konu yapılandırması hem de üslup inşasında kullanan yazarlardandır. Yazar, kişi-kişi çatışması, kişinin kendisiyle olan çatışması, kişinin toplumla olan çatışmasını ustalıklı kullanır. Ancak üslubundaki akıcılığın yanı sıra günlük hayatta kullanılan argo ifadeler de yer verdiği görülür. Yazarın kitaplarının çatışma çeşitleri, biyografik çocuk romanı ve psikanalitik edebiyat açısından da değerlendirilmesi öngörülmektedir.

Kaynakça

- Akdur, S. ve Durak Batıgün, A. (2017). Mizah tarzları ile kişilik özellikleri, kişilerarası ilişki tarzları ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20 (39): 1-10. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120170000m000029.pdf>
- Akıncı, Ş. (2015). *Resimli çocuk kitaplarında yer alan mizahi unsurların incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkaya, A. (2011). *Karikatürlerle dil bilgisi öğretimi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aydın, S. (2006a, Ekim). *Çocuk yazınında mizah kullanımının bilişsel, duyuşsal ve toplumsal yönden önemi*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda sunulan bildiri, Ankara Üniversitesi, Ankara. Erişim adresi: <http://cgsempoz.education.ankara.edu.tr/>
- Aydın, S. (2006b). *Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi (İzmir ilköğretim 8. sınıf örneğinde)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aytaş, G. ve Yalçın, A. (2017). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- Cansız Aktaş, M. (2019). Nitel veri toplama teknikleri. H. Özmen ve O. Karamustafaoğlu (Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* (s. 114-135) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Çarkacı, Ş. (2016). *Dedemin bakkalı*. İstanbul: Taze Kitap.
- Dereli, K. (2017). *Rıfat Ilgaz'ın çocuk romanlarındaki mizah unsurlarının çocuk edebiyatı açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Dirican, R., Bekir, H. ve Bayraktar, V. (2020). Resimli hikâye kitaplarında sözel mizah unsurları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13 (29) :243-261. doi: 10.12981/mahder.664816

- Eroğlu, E. (2008). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının mizah unsurları yönüyle incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Hamzadayı, E. ve Çetinkaya, G. (2013). Çocuk okurların bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimlerdeki işlevleri açısından Aytül Akal'da mizah ögesinin kullanımı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (4): 489-498. Erişim adresi: https://arastirmax.com/tr/system/files/1066/798948876_27cetinkayagokhan-vd-edb-489-498.pdf
- İnce Samur, A. Ö. ve Arıkan, Y. (2018). Behiç Ak'ın çocuk kitaplarındaki çatışmaların mizah ögesi bakımından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27 (1): 165-182. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/36563/415465>
- İzgü, M. (2006, Ekim). *Çocuk yapıtlarındaki gülmecenin kaynağı*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda sunulan bildiri, Ankara Üniversitesi, Ankara. Erişim adresi: <http://cgsempoz.education.ankara.edu.tr/>
- Kaya, A. İ. ve Erkmen, Z. (2017). Aytül Akal'ın eserlerinde aile içi çatışma üzerine bir inceleme. *Kesit Akademi Dergisi*, 3 (10): 621-633. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kesitakademi/issue/59836/864620>
- Kılıç, E. C. (2019). *Roald Dahl'ın çocuk edebiyatı eserlerinde mizah unsurları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Oruç, Ş. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde mizah kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (3): 56-73. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/makusobed/issue/19435/206688>
- Öğüt Eker, G. (2014). *İnsan kültür mizah*, 2.baskı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Savaş, S. (2009). *7. sınıf Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Turgut, Y. (2014). Verilerin kaydedilmesi, analizi, yorumlanması: nitel ve nicel. A. Tanrıoğen (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 193-247) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaşar, Ş. (2017). *Dedemin bakkalı çırak*. İstanbul: Taze Kitap.
- Yaşar, Ş. (2019). *Abartma tozu*. İstanbul: Taze Kitap.
- Yaşar, Ş. (2020). *Cingo*. İstanbul: Dođan Egmont.
- Yerlikaya, E. E. (2009). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile algılanan stres, kaygı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yılmaz, K. (2011). Okul yöneticilerinin mizah tarzlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1): 27-44. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuefd/issue/8700/108646>